

דף פז

ציונים

'ע"ב) 'ועוד, אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות' — בישוב שיטת הרמב"ם (אישות טז, כה) שכתב שבועה דאורייתא במודה במקצת בכתובה, ע' באריכות בחדושי הגר"ח הלוי שם; בית ישי צא. [ובדקדוק דברי רש"י — ע' בספר דבר אברהם ח"ב לב].

'איבעיא להו הפוגמת כתובתה פחות פחות משהו פרוטה מהו... תיקו' — ומפני הספק לא תפרע ללא שבועה. (רא"ש). וע"ע במובא להלן פה בנידון ספק בחיוב שבועה.

'באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו' — אף על פי שאין שטר קונה לחצאים, וכל שלא קנה ככל הכתוב בו לא קנה אף מקצתו — תירץ בקצות החשן (קצ סק"ז) שאפשר שמדובר כשנתחייב לה כתובתה בקנין ולא כתב לה השטר אלא לראיה, ושטר ראיה מועיל לחצאין. (וע' באילת השחר). ובנתיבות המשפט כתב שאפילו שטר התחייבות מועיל לחצאין, שלא כשטר הקנאה.

*

'סבר רמי בר חמא למימר... אמר ליה רבא...' — כיוצא בזה מצינו כמה פעמים: להלן צא: שבת טז. ב"ב ט; שבועות מח: — 'סבר רמי בר חמא למימר... א"ל רבא'. וכן נחלקו רבא ורמי בר חמא בהלכה, פעמים רבות: שבת קנד. לעיל יח: כא. להלן צב. ב"ק קיא: ב"מ טז. צו ב"ב קטז: תמורה יד. נדה לג.

וכן נמצא רבות בתלמוד, שאר משא ומתן ביניהם; ספקות של רמי בר חמא שפשטן רבא, או קרשיות שתירצן, או שהביא סייעתא והסבר לדבריו: עירובין נה. פסחים לא. יומא מא: עח: יבמות פז. לעיל סג: נדרים עב: זבחים עה: צה: בכורות יג. תמורה י. (פעמיים). [ושניהם היו נשואים לבת רב חסדא. לאחר מותו של רמי בר חמא, כעבור עשר שנים, נשא רבא את אלמנתו — ע' ב"ב יב ויבמות לד:].

*

'לימוד מסכת ברכות — ענין גדול. מסכת שבת — ענין מפואר. כתובות — כולל כל התלמוד. חולין, עבודת כוכבים, נדה — כלל גדול. הגאון מהר"ר שעפטיל בצוואה — נדפס בסוף ספר יש נוחלין'. (ברכי יוסף — יו"ד רמזא)

דף פח

'מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי: היאך סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא?' — יש לפרש בשני אופנים: כיון שמה שראה העד האחד לא ראה חברו, יכולה האשה להכחיש את שניהם, ותשבע, ותטול פעם שלישית. כך פרש רש"י. על פירוש זה קשה, הלוא מחלוקת יש בדבר, האם 'עדות המיוחדת' בדיני ממונות — כלומר צירוף שתי עדויות שונות לחייב ממון על פיהן — כשרה אם לאו. ולהלכה אנו נוקטים

ב-ג. כתב לה 'נדר ושבועה אין לי עליך' — אין יכול להשביעה, אבל משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה.

דין זה אמור הן באשה אפטרופסית הן באשה דעלמא שאמרה לבעלה לפטרה משבועת 'פוגמת כתובתה'. אמר 'נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך' — אינו יכול להשביעם, אבל יורשיו משביעים אותה ואת יורשיה.

אמר 'אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי...' — אינם יכולים להשביע (וכתב הרא"ש: אפילו על ידי גלגול). ודוקא על העבר אינם יכולים, אבל יכולים להשביעה אם נעשית אפטרופסית לאחר קבורת בעלה, כדן שאר אפטרופוס שנשבע, שהרי אין בכחו לפטרה משבועה שהיא חייבת ליורשים על נכסיהם. ולדברי רב יהודה אמר רב, משביעים אותה אף על הזמן שבין המיתה לקבורה. ורב מתנא חולק וסובר שאין משביעים אותה על אותו הזמן (שאי אפשר שלא תזלזל ותפסידתן ונמצאת שבועת שקר. או כדי שלא תימנע מלהתעסק או, משום כבוד המת. ערש"י ותוס').

לשיטת אבא שאול (והלכה כדבריו. ר"ח), אפטרופוס שמינהו אבי יתומים לא ישבע, (משום תקנה, שלא יימנע בעתיד להיות אפטרופוס), ואף כאן אין היורשים משביעים אותה כשמנאה הבעל, (אבל התמנתה מעצמה — נשבעת. תוס').

נחלקו רבה ורב יוסף בדעת רבי חייה, כשאמר לה לשון 'נקי נדר, נקי שבועה', האם פטרה לגמרי, כלפיו וכלפי יורשיו, או כך אמר לה: נקי עצמך על ידי שבועה.

רבי זכאי שלח למר עוקבא: 'מנכסי' — הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשים יכולים [בין 'לא נדר...'] בין 'נקי נדר...']. 'מנכסים אלו' — בין הוא בין יורשיו אין משביעים אותה.

לדברי אבא שאול בן אימא מרים (כפי שמסר שמואל משמו, וללשון אחרת פסק שמואל הלכה כן), בין ב'לא שבועה / נדר' בין ב'נקי שבועה / נדר' בין 'מנכסי' בין 'מנכסים אלו' בין הוא בין יורשיו אין משביעים אותה מצד הדין, אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. ולעולם משביעים אותה. וכן דעת רבי שמעון. (אביי, להלן פה: וכן הלכה).

דיני הכרזה במכירת נכסי יתומים — בערכין כא-כב.

דף פז

קסה. באלו אופנים הנפרעת כתובתה צריכה להשבע, מדאורייתא או מדרבנן?

אלו שאינן נפרעות כתובתן אלא בשבועה; —

הפוגמת כתובתה — כיצד? היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה — נשבעת כדבריה ונוטלת.

נסתפקו בגמרא על הפוגמת כתובתה בעדים (— קבלתי מנה ובפני עדים קבלתי) האם צריכה שבועה אם לאו, כי שמא מתוך שראינוהו מקפיד לפרוע בעדים, אם פרע כולה, בעדים היה פורע. וכן נסתפקו בפוגמת כתובתה פחות פחות משהו פרוטה (רש"י: במנה שהיא מודה עליו שקיבלה, עושה עמו חשבון, כך נתת לי ביום פלוני וכך ביום פלוני ומצרפתן בחשבון, אפילו פחות משהו פרוטה). תיקן.

הפוחתת כתובתה, כגון שהיתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה, [ואינה פוסלת השטר אלא אומרת הסכם בעל פה היה ביני וביניו שלא אתבענו יותר ממנה. רבא בריה דרבה] — נפרעת שלא בשבועה.

עד אחד מעידה שהיא פרועה.

יש מדייקים מלשון הרמב"ם (אישות טז, טו) שגם כשעד אחד מעיד על פרעון מקצת הכתובה, צריכה שבועה על הכל. (ע' בני אהובה שם; שבט הלוי ח"ו רכב).

הסיק רבא [שלא כסברת רמי בר חמא], ששבועות אלו אינן מדאורייתא אלא מדרבנן, שכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמים והיא נשבעת ונוטלת. ועוד, אין נשבעים שבועה דאורייתא על כפירת שעבוד קרקעות. והטילו חכמים שבועה על הפוגמת כדי שתדייק בדבריה. וכן בעד אחד — כדי להפיס דעתו של בעל.

אמר רב פפא: בעד אחד מעידה שהיא פרועה, אם פקח הוא הבעל, מביאה לידי שבועה דאורייתא; והסיקו, כגון שיתן לה כתובתה פעם שניה בפני שני עדים [ומודיע להם מקודם שכבר פרע לה כתובתה — כדי שלא תטען שתי כתובות היו], ויתבענה הפרעון הראשון ויאמר מעות מלוה הן אצלך [ואין כאן כפירת שעבוד קרקעות, כי לא מכח כתובה תובעה], והרי עד אחד מעיד שהתקבלה, ומחייבה שבועה דאורייתא לפטור עצמה.

הגובה מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים.

נחלקו הרמב"ם והראב"ד (אישות טז, כ) כשהאמינה הבעל, האם כשגובה מן הלקוחות צריכה שבועה או כיון שקדם הנאמנות למקח, הלוקח הפסיד לעצמו ואינו יכול לתבוע שבועה. וכן

הכריע הש"ך (ח"מ עא ס"ק מב).

הנפרעת שלא בפניו, כגון שהלך למדינת הים.

דיני הנשבעים ונוטלים — בשבועות מד-מה.

דף פח

קסו. א. יתומים הנפרעים מיתומים — האם ובאלו אופנים צריכים להשבע שלא פקדם אבא ולא מצאו שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע?

ב. האם פורעים לבעל חוב מנכסי הלווה שלא בפניו, כגון שהלך למדינת הים?

א. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה, שלא פקדנו אבא ולא נמצא שובר בין שטרותיו ששטר זה פרוע. ודוקא אם אמרו יתומי הלווה אמר לנו אבא לויתי ופרעתי, אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי — אין צריכים שבועה, שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, והרי השטר מוכיח שהוא לווה.

לדעת רב ושמואל (בשבועות מה. וכן יש להורות לכתחילה. ראשונים), כשמת הלווה קודם המלוה, אינם נפרעים כלל, מפני שאביהם המלוה נתחייב להם שבועה וכשמת אינו מוריש שבועה לבניו.

ב. רב אחא שר הבירה מסר מעשה שבא לפני רבי יצחק באנטוכיא ואמר, אין פורעים לבעל חוב שלא בפני הלווה, ורק בכתובת אשה שנו שהיא נפרעת שלא בפניו, משום חינא. ורבא אמר רב נחמן: אפילו בעל חוב, שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב במדינת הים ואתה נועל דלת בפני לווים.

פסק רבנו חננאל, מעשים בכל יום שאין מוכרים שלא בפניו לפרוע לבעל חוב [ואפילו יש שטר בידו. עפ"י טור ח"מ קו; מהרי"ק קט]. ועוד יש בירושלמי שמשלחים אחריו שלש אגרות, אם בא — טוב, ואם לאו — מחליטים נכסיו.

חיוב שבועה לאפוסטרופוס שמינהו אבי יתומים או מינהו בית דין — בגטין נב.

חיוב שבועה לאשה התובעת מזונות שלא בפני בעלה — להלן קד.